

mgr Danuta Szewczyk-Kłos
Biblioteka Główna
Uniwersytetu Opolskiego
danuta@uni.opole.pl

mgr Dorota Wierzbicka-Próchniak
Biblioteka Główna
Uniwersytetu Opolskiego
dwierzbicka@uni.opole.pl

BIBLIOTEKA AKADEMICKA WOBEC NOWYCH ZADAŃ – POTRZEBY I PREFERENCJE UŻYTKOWNIKÓW

NEW DUTIES OF ACADEMIC LIBRARIES IN THE LIGHT OF NEEDS AND PREFERENCES OF THEIR USERS

Abstrakt

Powszechny dostęp do technologii cyfrowych, informatycznych i telekomunikacyjnych powoduje nieodwracalne zmiany w organizacji dostępu do zasobów bibliotecznych. Efektywne zarządzanie tymi zasobami wymaga prowadzenia systematycznych badań wykorzystania poszczególnych rodzajów zasobów, zauważania zmian i tendencji użytkowników oraz uwzględniania ich potrzeb w globalnej polityce uzupełniania zasobów bibliotecznych.

Celem artykułu jest między innymi porównanie oferty biblioteki akademickiej w zakresie dostępu do jej zasobów, usług informacyjnych oraz dydaktycznych z potrzebami i preferencjami użytkowników w oparciu o statystyki wykorzystania zasobów tradycyjnych i elektronicznych. Analiza została przeprowadzona na przykładzie zasobów i usług Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego.

Słowa kluczowe: biblioteki akademickie, zarządzanie zasobami bibliotecznymi, użytkownicy.

Abstract

The common access to digital, information and communication technologies has caused irreversible changes in the access to library resources. To manage these resources effectively, it is necessary to systematically investigate how specific kinds of resources are used, to notice changes and tendencies in their usage, and to incorporate the users' needs in the global policy of developing library collections.

The aim of this paper is, among other things, to compare the offer of the academic library, considering the access to its resources, information and didactic services with the needs and preferences of its users. The comparison is based on the use of traditional and electronic resources. The analysis concerns the resources and services offered by the Opole University Library.

Keywords: academic libraries, management of library resources, users.

Zadania biblioteki akademickiej a potrzeby i preferencje jej użytkowników

Zgodnie z zapisem art. 88 Ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365) podstawę systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni stanowi biblioteka. Powinna być miejscem otwartym, które dostosowuje swoje usługi do potrzeb studentów i pracowników naukowych uczelni, w obrębie której działa, wspierając ich w pracy naukowej i dydaktycznej. W artykule 13 tejże ustawy do podstawowych zadań uczelni zalicza się „upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych”. Ponadto często zdarza się, że biblioteki akademickie są największymi placówkami bibliotecznymi w danym regionie, świadcząc swoje usługi również mieszkańcom lokalnej społeczności. Do ich głównych zadań w świetle przepisów Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach należy zapewnienie dostępu do materiałów bibliotecznych i zasobów informacyjnych niezbędnych do prowadzenia prac naukowo-badawczych oraz zawierających wyniki badań naukowych (Dz.U. 1997 Nr 85 poz. 539). W związku z wymogami ministerialnymi dotyczącymi oceny jednostek naukowych na pracownikach bibliotek akademickich spoczywa odpowiedzialność za dokonywanie analiz bibliometrycznych dorobku naukowego pracowników uczelni. Poprzez tworzenie baz informacyjno-bibliograficznych oraz dokumentujących publikacje naukowe

badaczy z macierzystej jednostki przyczyniają się do popularyzacji wyników najnowszych badań naukowych¹.

Działania biblioteki akademickiej skupiają się również wokół promocji uczelni, prowadzonych w jej murach badań i osiągnięć jej pracowników, nie tylko w społeczności lokalnej czy akademickiej, ale również w otoczeniu gospodarczym, wspierając tym samym współpracę między nauką a przemysłem.

Adam Łysakowski we wstępie do *Bibliotekarstwa naukowego* podkreślił, że „Bibliotekarz osiąga szczyty działalności będąc bądź w pracy oświatowej wychowawcą czytelnika, bądź jego doradcą bibliograficznym w zakresie nauki”². To wciąż aktualne, pomimo zmiany wzorca usług bibliotecznych, stwierdzenie podkreśla dwa najważniejsze zadania stojące przed bibliotekami akademickimi: edukację czytelników oraz pomoc w odnajdywaniu potrzebnych informacji.

Obecnie biblioteki akademickie to biblioteki hybrydowe. Znajdują się w okresie przejściowym pomiędzy starym, czyli zbiorami w formie drukowanej, a nowym, czyli elektronicznymi źródłami informacji. Grażyna Piotrowicz z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu nazwała ten stan dynamicznym systemem otwartym: „Biblioteki takie, będące ciągle połączeniem przeszłości (kolekcje drukowane) i współczesności (technologie informacyjne) muszą być postrzegane z nowej perspektywy i poprzez ocenę, czy są w stanie włączyć swój potencjał w tworzenie wartości dodanej, wspierającej misję instytucji akademickiej i podążać z nią ku przyszłości. Stanowiąc hybrydę dwóch modeli: tradycyjnego (fizycznego) i elektronicznego (cyfrowego, wirtualnego), współczesna biblioteka akademicka posiada też znamiona cechujące system, i to dynamicznie rozwijający się system Otwarty”³.

Wartość biblioteki jest bezpośrednio związana z pozytywnymi doświadczeniami użytkowników korzystających z jej usług. Coraz częściej są to „cyfrowi tubylcy”, dla których bardzo istotne jest „zaspokajanie potrzeby uczestniczenia w budowaniu wspólnego repozytorium wiedzy, wy-

1 D. Szewczyk-Kłos: *Baza PEDAGOG narzędziem edukacji informacyjnej w bibliotece akademickiej*. W: *Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań, 17-19 kwietnia 2013*. „Materiały konferencyjne EBIB” 2013, nr 24, s. 11. Tryb dostępu: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/49 [8 lipca 2015].

2 *Bibliotekarstwo naukowe: z uwzględnieniem dokumentacji naukowo-technicznej: praca zbiorowa*. Red. A. Łysakowski. Warszawa 1956, s. 13.

3 G. Piotrowicz: *Współczesna biblioteka akademicka w ujęciu systemowym, integrującym jej przestrzeń fizyczną i elektroniczną*. „Biuletyn EBIB” 2015, nr 1(155), s. 6. Tryb dostępu: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/321/494> [16 czerwca 2015].

miany informacji, współdzielenia, partnerstwa, kontaktu, komunikacji⁴. Potrzebują nie tyle gotowych informacji, co dostępu do ich źródeł i narzędzi wyszukiwania. Ważnym zadaniem biblioteki jest również kształcenie użytkowników w zakresie kompetencji informacyjnych, by posiadali umiejętności w zakresie wyszukiwania i ewaluacji informacji.

Analiza wyników badań przeprowadzonych przez dr Barbarę Kamińską-Czubałą z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie dotyczących codziennych zachowań informacyjnych młodzieży wykazała, że motywacja wewnętrzna jest niemal dwa razy większa niż zewnętrzna przy wyborze źródeł elektronicznych i osobowych. Do korzystania ze źródeł drukowanych pokolenie Y najczęściej jest motywowane zewnętrznie⁵. Ma to wpływ na zmianę charakteru zbiorów biblioteki. Spada liczba tradycyjnych wypożyczeń, zwiększa się natomiast zainteresowanie zbiorami w formie elektronicznej.

Współczesna biblioteka akademicka to tzw. „miejsce spotkań”, zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym. Według dr hab. Małgorzaty Kisilowskiej z Uniwersytetu Warszawskiego funkcjonuje ona „w obu »światach«, na równi kontaktując się w nich z użytkownikami, dostosowując usługi do ich indywidualnych potrzeb⁶. Komunikacja biblioteki z członkiem społeczeństwa sieciowego odbywa się przez pryzmat następujących jego cech, jakimi są: „nomadyczność (brak przywiązania do miejsca/ /przestrzeni, próba uniezależnienia się od czasu), swoboda korzystania z nowoczesnych narzędzi teleinformatycznych (...), możliwość realnego przeprowadzania wybranych czynności za pośrednictwem tych narzędzi (...), nawiązywanie kontaktów zarówno w świecie rzeczywistym, jak i wirtualnym⁷. Czytelnicy wybierają źródła elektroniczne, ponieważ poprzez swą dostępność niezależnie od czasu i miejsca idealnie spełniają ich oczekiwania.

Podsumowując: „Badania użytkowników mówią nam, że udostępnianie zasobów i poprawa doświadczeń użytkowników w korzystaniu z zasobów są najwyższym priorytetem biblioteki akademickiej⁸.”

4 H. Batorowska: *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej: rozważania o dojrzałości informacyjnej*. Warszawa 2013, s. 104.

5 B. Kamińska-Czubała: *Zachowania informacyjne w życiu codziennym: informacyjny świat pokolenia Y*. Warszawa 2013, s. 184.

6 M. Kisilowska: *Biblioteka w sieci – sieć w bibliotece: wybrane społeczne i kulturowe aspekty współczesnego bibliotekarstwa*. Warszawa 2010, s. 31.

7 Tamże, s. 31.

8 N. Block: *Rozważmy na nowo systemy biblioteczne stawiając dobro użytkownika na pierwszym miejscu*. Referat przedstawiony na spotkaniu EBSCO w Centrum Wiedzy i Informacji

Zarządzanie zasobami biblioteki akademickiej

Słynny pisarz i bibliofil Umberto Eco w swej publikacji *O bibliotece* w następujący sposób scharakteryzował podstawową funkcję biblioteki: „Otóż jednym z nieporozumień, jakie dominują nad pojęciem biblioteki, jest pogląd, że idzie się tam po książkę, której tytuł się zna. Rzeczywiście, często się zdarza, że idzie się do biblioteki, bo chce się książki o znanym tytule, ale główną funkcją biblioteki (...) jest odkrywanie książek, których istnienia się nie podejrzewało, a które, jak się okazuje, są dla nas niezwykle ważne”⁹. Służą temu zwłaszcza: prezencyjny charakter zbiorów, komputerowe systemy informacyjno-biblioteczne oraz coraz bardziej powszechne multiwyszukiwarki.

Obecnie zmienia się charakter kolekcji bibliotek akademickich. Spada liczba wypożyczeń na rzecz zwiększonego wykorzystania artykułów pełnotekstowych z czasopism elektronicznych, które w coraz większym stopniu zastępują drukowane. Zakup książek drukowanych utrzymuje się na stałym poziomie, co wpływa na zwiększone magazynowanie. Rośnie tymczasem liczba książek elektronicznych, zarówno w prenumeracie, jak i w zakupie. „Nowa kolekcja oznacza zmiany w przestrzeni fizycznej biblioteki, nowy przebieg procesów pracy i zwiększoną koncentrację na technologii”¹⁰.

Biblioteki oferują swoim użytkownikom niejako dwa rodzaje zbiorów: tak zwane tradycyjne, czyli książki i czasopisma drukowane oraz zbiory specjalne, a także szeroko rozumiane zbiory elektroniczne. Elektroniczne źródła informacji możemy podzielić na bazy danych, zawierające abstrakty lub pełne teksty artykułów z czasopism np. SocINDEX with full text (EBSCO) z zakresu socjologii; faktograficzne, przykładowo Reaxys, która zawiera informacje na temat różnych typów reakcji i związków chemicznych czy bibliometryczne, tzw. indeksy cytowań, np. Web of Science. Bazy czasopism to serwisy poszczególnych wydawców lub pełnotekstowe agregowane na danej platformie zasoby.

Do najczęściej spotykanych zasobów elektronicznych należą również platformy książek oferujące dostęp do pojedynczych tytułów, kategorii tematycznych lub kolekcji dostosowanych do profilu danej biblioteki, np. Academic Collection w bazie książek elektronicznych ebrary czy EBSCO.

Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, Wrocław, czerwiec 2015. Tryb dostępu: https://www.dropbox.com/sh/btffo1ipog4vros/AACpitbzYjLXE2xQQTjYS_kEa/Rozwa%C5%BCmy%20systemy%20biblioteczne.Neil%20Block.EBSCO.%2017.06.15.pdf?dl=0 [29 czerwca 2015].

9 U. Eco: *O bibliotece*. Warszawa 2007, s. 27-28.

10 N. Block: dz. cyt.

Jednym z typów źródeł elektronicznych są także pojedyncze e-czasopisma i e-książki.

Tematycznie zbiory biblioteki powinny odpowiadać profilowi kształcenia jednostki, w obrębie której została utworzona. Jednak użytkownicy oczekują przede wszystkim informacji z różnych dyscyplin dostępnych na różnorodnych urządzeniach, w tym również na urządzeniach mobilnych. Biblioteka akademicka „Przechodzi od roli biernej (magazynu) do roli czynnej. Na wzór podobnej ewolucji banków, biblioteka współczesna gospodaruje i zarządza przekazywanymi jej zasobami”¹¹.

Statystyki wykorzystania zasobów tradycyjnych i elektronicznych – charakterystyka

Bardzo istotnym narzędziem przy tworzeniu kolekcji zbiorów bibliotecznych dopasowanej do potrzeb użytkowników są statystyki ich wykorzystania. W połączeniu z analizą zamówień na zakup publikacji drukowanych czy elektronicznych składanych przez studentów i pracowników uczelni pozwalają określić, które kolekcje należy rozwijać.

Do analizy wykorzystania zasobów bibliotecznych można użyć danych dostarczanych przez system katalogowo-biblioteczny, który rejestruje liczbę aktywnych czytelników, liczbę wypożyczeń, generuje szczegółowe raporty dotyczące korzystania z katalogu OPAC, czy wykorzystania danego rodzaju księgozbioru (poszczególnych książek lub całych kolekcji). W wielu bibliotekach, zwłaszcza w czytelniach, zdobywa się dane statystyczne, używając w tym celu tzw. zeszytów odwiedzin, gdzie czytelnicy lub bibliotekarze wpisują informacje na temat liczby i rodzaju wykorzystanych zbiorów. Zestawiając te informacje można uzyskać obraz dopasowania tradycyjnego księgozbioru biblioteki do potrzeb czytelników.

Wykorzystanie zasobów elektronicznych pomagają zbadać dane uzyskiwane za pomocą zestawień statystycznych przeznaczonych dla administratorów baz danych i platform książek elektronicznych.

W przeważającej większości przypadków osoby administrujące otrzymują dostęp za pomocą hasła do kont, skąd mogą pobierać znajdujące się tam informacje na temat liczby pobranych tekstów, stron, abstraktów czy materiałów audiowizualnych. Mogą również określić liczbę sesji i wyszukiwać w wybranym przez siebie okresie czasu, przeanalizować wykorzystanie poszczególnych tytułów lub całych kolekcji tematycznych, a także

¹¹ T. Kruszewski: *Przestrzenie biblioteki: o symbolicznej, fizycznej i społecznej obecności instytucji*. Toruń 2012, s. 403.

zbadać tzw. liczbę odrzuceń, czyli sprawdzić, z jakimi pełnymi tekstami spoza dostępnej mu kolekcji użytkownik próbował się zapoznać. Zdarzają się jednak dostawcy baz, którzy na zamówienie przysyłają potrzebne bibliotekarzom dane. Znajdują się one również na stronie Wirtualnej Biblioteki Nauki, gdzie można się zapoznać z podstawowymi danymi statystycznymi dotyczącymi wykorzystania baz udostępnianych w ramach licencji krajowej oraz konsorcjów bibliotek akademickich.

Niektóre platformy umożliwiają swoim użytkownikom przesyłanie sugestii, o które publikacje czy kolekcje należałoby według nich uzupełnić daną bazę. Za przykład można podać platformę książek elektronicznych IBUK Libra, gdzie dostępna jest zakładka „Zgłoś zakup bibliotekarzowi” przy tytułach, do których nie został zakupiony dostęp.

Zgodnie z wytycznymi dla bibliotek International Federation of Library Associations and Institutions statystyki wykorzystania źródeł elektronicznych „powinny być pomocne przy ustaleniu:

- czy dany zasób jest w dalszym ciągu istotny dla czytelników biblioteki,
- trendów wykorzystania w poszczególnych dziedzinach – czy wykorzystanie zwiększa się, czy zmniejsza w porównaniu do lat ubiegłych lub w porównaniu do innych produktów z podobnej tematyki,
- jak dany zasób wypada pod względem ceny za jedno użycie w porównaniu z innymi,
- czy wartość zasobu wciąż odpowiada jego cenie,
- czy inne opcje dostępu nie okazałyby się tańsze (...),
- czy liczba równoczesnych użytkowników jest ustalona na odpowiednim optymalnym poziomie,
- relewancji i wykorzystania aktualnych treści w porównaniu z rocznikami archiwalnymi¹².

Statystyki wykorzystania baz służą nie tylko do analizy tych, które już znajdują się w zasobach danej biblioteki, ale również do sprawdzenia, czy testowane przez studentów i pracowników uczelni platformy cieszyły się powodzeniem i należałoby uwzględnić je w planowanym budżecie, powiększając zasób biblioteki lub dokonując wymiany.

12 S. Johnson, O. G. Evensen, J. Gelfand, G. Lammers, L. Sipe, N. Zilper: *Kształtowanie kolekcji e-zasobów: wytyczne dla bibliotek*. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/files/assets/acquisition-collection-development/publications/electronic-resource-guide-pl.pdf> [17 października 2013].

Rodzaje raportów dostępnych dla administratorów baz danych nie są niestety jednorodne. Niektóre platformy umożliwiają wygenerowanie bardzo szczegółowych danych, podczas gdy inne pozwalają tylko zapoznać się z liczbą pobranych pełnych tekstów oraz sesji i wyszukikań. Istnieją jednak narzędzia, które zapewniają globalny dostęp do statystyk posiadanych zasobów elektronicznych. Jednym z nich są systemy zarządzania dostępem do elektronicznych źródeł informacji, np. HAN, czyli Hidden Automatic Navigator. Zapewniają one możliwość uzyskania jednorodnych danych na temat logowań do baz, czy podstawowych informacji o wykorzystaniu ich zasobów, w tym liczby pobranych danych w bajtach i czasu korzystania z danej bazy.

Pewnych wskazówek dostarcza również podsumowanie korzystania z narzędzi typu lista A-Z, gdzie można sprawdzić ogólną liczbę pobranych pełnych tekstów, czy przestudiować ranking najpopularniejszych tytułów, wyszukanych za pomocą tego narzędzia w źródłach elektronicznych biblioteki.

Stopniowo coraz więcej bibliotek zapewnia użytkownikom możliwość zapoznania się ze zbiorami za pomocą multiwyszukiwarek, które również dostarczają danych do globalnej analizy porównawczej wykorzystania zbiorów, zarówno elektronicznych, jak i drukowanych.

Podjmując decyzję w sprawie selekcji zbiorów trzeba pamiętać, że nie należy brać pod uwagę tylko danych statystycznych. „Porządkowanie i interpretacja danych o użytkowaniu powinny być przeprowadzane zawsze w szerszym kontekście polityki rozwoju kolekcji danej biblioteki i stosowanej dotychczas praktyki”¹³.

Analiza wykorzystania zasobów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego

System biblioteczny Uniwersytetu Opolskiego obejmuje Bibliotekę Główną i 11 bibliotek specjalistycznych. Liczba zbiorów na koniec grudnia 2014 roku wynosiła łącznie 993 365 woluminów, w tym ponad 900 000 woluminów książek i czasopism oraz około 65 000 jednostek zbiorów specjalnych. Biblioteka zapewnia także dostęp do kolekcji ponad 40 specjalistycznych baz danych zarówno z nauk humanistycznych, społecznych, jak i ścisłych, które zostały zakupione na potrzeby poszczególnych wydziałów lub udostępnione w ramach licencji krajowej. Udostępnia również użytkownikom ponad 160 000 tytułów polskich i zagranicznych książek

---

13 S. Johnson, O.G. Evensen, J. Gelfand, G. Lammers, L. Sipe, N. Zilper: dz. cyt.

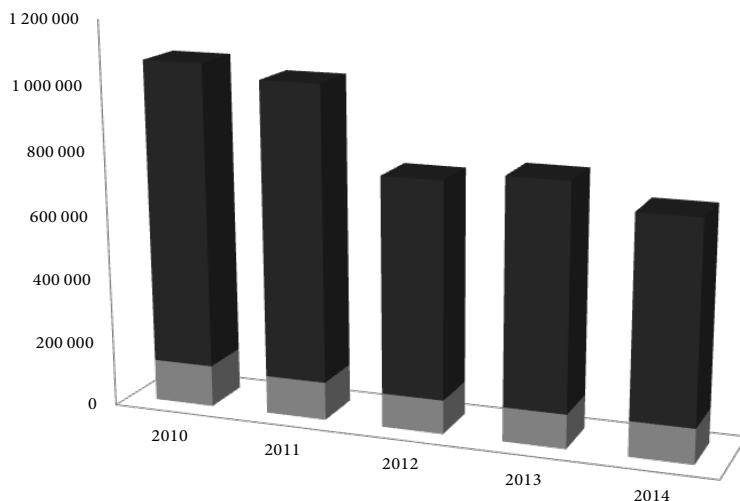

elektronicznych ze wszystkich dziedzin wiedzy w ramach platform IBUK Libra, EBSCO eBook Academic Collection oraz kolekcji książek elektronicznych w bazie Springer.

Analiza statystyk wykorzystania zbiorów Biblioteki Głównej za ostatnie pięć lat, od 2010 do 2014 roku, odzwierciedla zmiany zachodzące w modelu potrzeb użytkowników. Wyraźnie zarysowuje się tendencja do coraz większego zainteresowania użytkowników publikacjami w formie elektronicznej, a zwłaszcza książkami dostępnymi w wersji online, zarówno na platformie wydawcy czy dystrybutora, jak i na urządzeniach mobilnych.

Udostępnianie zbiorów w czytelniach i wypożyczalniach Biblioteki Głównej i bibliotek specjalistycznych w latach od 2010 do 2014 wykazuje spadek zarówno wypożyczeń, jak i korzystania ze zbiorów na miejscu w bibliotekach. W przeciągu pięciu lat liczba zbiorów udostępnianych w czytelniach spadła o 35%, natomiast wypożyczeń o 16% (wykres 1.).

Wykres 1. Udostępnianie zbiorów bibliotecznych w latach 2010-2014

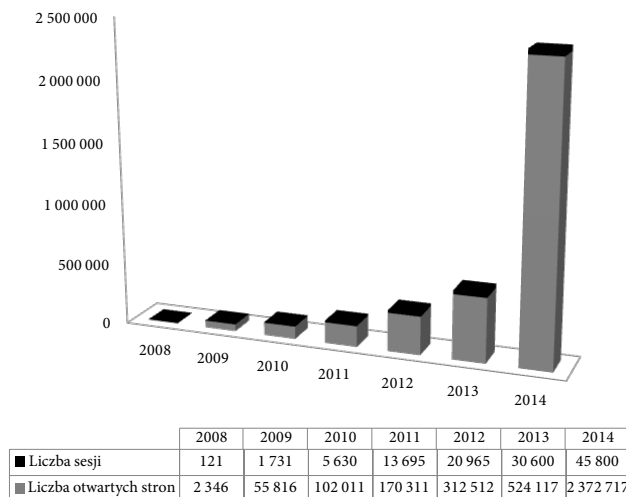
	2010	2011	2012	2013	2014
■ Czytelnie	943 854	915 118	668 408	695 386	617 969
■ Wypożyczalnie	129 203	118 120	105 247	106 217	108 929

Źródło: opracowanie własne.

Tymczasem wykorzystanie zbiorów elektronicznych systematycznie rośnie. Liczba wyszukikań w zagranicznych bazach danych oraz platformach książek elektronicznych w roku 2010 wynosiła 231 814, natomiast w 2014 roku 267 288, co stanowi przyrost o 13%. Tymczasem liczba pobranych tekstów, stron i abstraktów wyniosła w 2014 roku 2 500 715, czyli o 93% więcej niż w 2010 roku, gdzie była równa 152 832. Wpływ na ten stan rzeczy miało przede wszystkim zwiększające się zainteresowanie kolekcją polskich książek elektronicznych na platformie IBUK Libra. Biblioteka Główna zakupiła dostęp do platformy w 2008 roku¹⁴. W pierwszym roku kolekcja obejmowała 263 tytuły z zakresu: biologii, chemii, pedagogiki i nauk humanistycznych, by w roku 2014 osiągnąć liczbę ponad 4200 tytułów wchodzących w skład następujących dziedzin wiedzy: biologii, chemii, pedagogiki, psychologii, socjologii, politologii, ekonomii, prawa, teologii, religioznawstwa. Przy doborze kolekcji brane są pod uwagę przede wszystkim statystyka wykorzystania poszczególnych publikacji oraz sugestie użytkowników dotyczące uzupełnienia zbioru o konkretne tytuły bądź kategorie tematyczne za pomocą opcji „Zgłoś zakup bibliotekarzowi” znajdującej się na platformie. Podczas odnawiania licencji na następny rok pozostawiane są najbardziej poczytne książki, a usuwane tytuły, które nigdy nie zostały otworzone. Rezygnuje się z kolekcji, które nie cieszyły się powodzeniem, a uzupełnia się zasób o te, z których najwięcej było zgłoszeń zakupu. Dzięki temu udało się doprowadzić do wykorzystania poszczególnych kolekcji tematycznych na poziomie oscylującym w granicach 90%. Wizualizację rosnących statystyk wykorzystania IBUK Libra przedstawiono na wykresie prezentującym liczbę sesji i otwartych stron od momentu zakupu dostępu do platformy (wykres 2.).

14 D. Szewczyk-Kłós, D. Wierzbicka: *Pierwsza polska platforma książek elektronicznych w wersji dla bibliotek: opis i ocena po roku funkcjonowania*. W: *II Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*. Wrocław, 18-19 czerwca 2009. „Materiały konferencyjne EBIB” 2009, nr 20. Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat20/szewczyk.php> [8 lipca 2015].

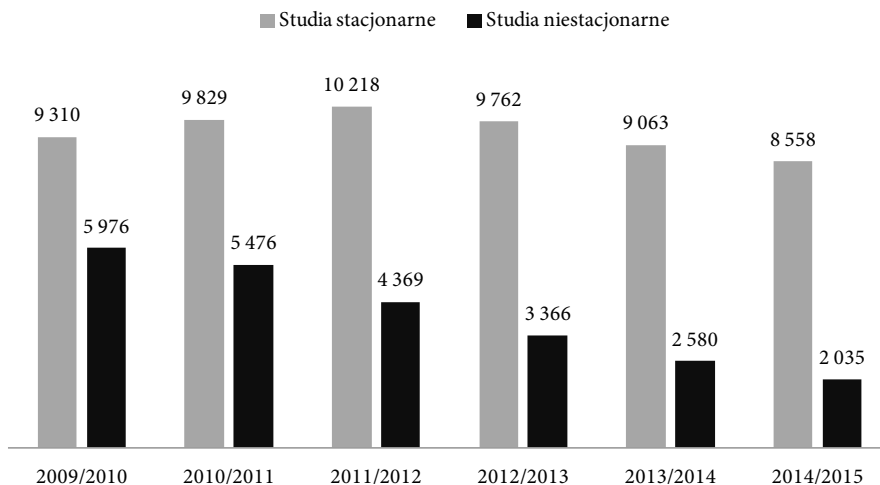
Wykres 2. IBUK – liczba sesji i otwartych stron w poszczególnych latach

Źródło: opracowanie własne.

Za spadek wykorzystania zbiorów w formie tradycyjnej można winić zmniejszenie się liczby studentów na Uczelni (wykres 3.).

Wykres 3. Zmiana liczby studentów w latach 2010-2014

Źródło: opracowanie własne.

Jednak nie ma to przełożenia na zainteresowanie bazami danych, a zwłaszcza książkami elektronicznymi. Podobnie jak w przypadku zbiorów drukowanych, kolekcje dopasowuje się do potrzeb czytelników. Jednak bazy danych i platformy książek elektronicznych stopniowo stają się coraz łatwiej dostępne dla studentów i pracowników uczelni. Początkowo można było z nich korzystać wyłącznie na terenie uczelni. Obecnie powszechne jest korzystanie z baz na własnych komputerach, tabletach, telefonach. Wzrostowi wykorzystania zbiorów elektronicznych sprzyja z pewnością wprowadzenie w 2010 roku systemu HAN (Hidden Automatic Navigator), który umożliwia studentom i pracownikom Uniwersytetu Opolskiego korzystanie ze zbiorów elektronicznych poza siecią uczelnianą. Cieszy się on rosnącą popularnością, co zaowocowało koniecznością zwiększenia liczby licencji dostępu z 10 do 20, a docelowo w 2015 roku nieograniczonej ilości, czyli tzw. licencji kampusowej. Należy zaznaczyć, że system HAN najbardziej był obciążony przez osoby chcące uzyskać dostęp do platformy IBUK.

Kolejnym ułatwieniem w korzystaniu ze zbiorów elektronicznych jest możliwość globalnego przeszukiwania ich zawartości za pomocą narzędzi typu lista A-Z, które umożliwiają sprawdzenie za pomocą jednego okna wyszukiwawczego, w której z baz danych szukana przez użytkownika publikacja jest dostępna w pełnym tekście. Innym sposobem wskazania użytkownikom Biblioteki Głównej UO publikacji, które są dostępne w wersji elektronicznej, jest uzupełnienie w systemie Aleph opisu książek wchodzących w skład kolekcji Uniwersytetu Opolskiego w bazie IBUK Libra o link kierujący bezpośrednio do platformy.

Należy pamiętać, że zadaniem biblioteki akademickiej jest wspieranie naukowców i studentów w badaniach, i edukacji. „Działanie z perspektywy użytkownika oznacza, że to właśnie on jest w centrum naszego zainteresowania, nie biblioteka. Nie skupiamy się na prezentowaniu zbiorów biblioteki, ale pomagamy użytkownikowi w wyszukiwaniu informacji i uczeniu się z holistycznego punktu widzenia. Zbiory biblioteki stanowią jedynie część usług, jakie oferuje biblioteka”¹⁵. W ramach innowacji nakierowanych na użytkownika w 2015 roku zapewniono czytelnikom Biblioteki możliwość korzystania z multiwyszukiwarki PRIMO, w celu ułatwienia przeszukiwania za pomocą jednego okna zarówno drukowanych,

15 K. Harbo, T. V. Hansen: *Poznanie potrzeb użytkownika – eksperymentalna droga do wprowadzenia w bibliotece innowacji nakierowanych na użytkownika*. „Biuletyn EBIB” 2013, nr 1 (137), s. 3. Tryb dostępu: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/89/183> [26 czerwca 2015].

jak i elektronicznych zbiorów bibliotecznych, a tym samym dotarcia do wszystkich zasobów z zakresu danej tematyki, niezależnie od ich formy.

Bibliografia

1. Batorowska H.: *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej: rozważania o dojrzałości informacyjnej*. Warszawa 2013.
2. *Bibliotekarstwo naukowe: z uwzględnieniem dokumentacji naukowo-technicznej: praca zbiorowa*. Red. A. Łysakowski. Warszawa 1956.
3. Block N.: *Rozważmy na nowo systemy biblioteczne stawiając dobro użytkownika na pierwszym miejscu*. Referat przedstawiony na spotkaniu EBSCO w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, Wrocław czerwiec 2015. Tryb dostępu: https://www.dropbox.com/sh/btff01ipog4vros/AACpitbzYjLXE2xCQTjYS_kEa/Rozwa%C5%BCmy%20systemy%20biblioteczne.Neil%20Block.EBSCO.%2017.06.15.pdf?dl=0 [29 czerwca 2015].
4. Eco U.: *O bibliotece*. Warszawa 2007.
5. Harbo K., Hansen T. V.: *Poznanie potrzeb użytkownika – eksperymentalna droga do wprowadzenia w bibliotece innowacji nakierowanych na użytkownika*. „Biuletyn EBIB” 2013, nr 1(137). Tryb dostępu: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/89/183> [26 czerwca 2015].
6. Johnson S., Evensen O. G., Gelfand J., Lammers G., Sipe L., Zilper N.: *Kształtowanie kolekcji e-zasobów: wytyczne dla bibliotek*. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/files/assets/acquisition-collection-development/publications/electronic-resource-guide-pl.pdf> [17 października 2013].
7. Kamińska-Czubała B.: *Zachowania informacyjne w życiu codziennym: informacyjny świat pokolenia Y*. Warszawa 2013.
8. Kisilowska M.: *Biblioteka w sieci – sieć w bibliotece: wybrane społeczne i kulturowe aspekty współczesnego bibliotekarstwa*. Warszawa 2010.
9. Kruszewski T.: *Przestrzenie biblioteki: o symbolicznej, fizycznej i społecznej obecności instytucji*. Toruń 2012.
10. Piotrowicz G.: *Współczesna biblioteka akademicka w ujęciu systemowym, integrującym jej przestrzeń fizyczną i elektroniczną*. „Biuletyn EBIB” 2015, nr 1(155). Tryb dostępu: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/321/494> [16 czerwca 2015].
11. Sójkowska I., Podgórski F.: *Elektroniczne źródła informacji naukowej w bibliotekach szkół wyższych: badania ankietowe*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2008, nr 1 (91), s. 45-58.
12. Szewczyk-Kłós D.: *Baza PEDAGOG narzędziem edukacji informacyjnej w bibliotece akademickiej*. W: *Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań, 17-19 kwietnia 2013*. „Materiały konferencyjne EBIB” 2013, nr 24. Tryb dostępu: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/49 [8 lipca 2015].
13. Szewczyk-Kłós D.: *Elektroniczne usługi informacyjne w bibliotece szkoły wyższej – z doświadczeń Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego*. W: *Społeczeństwo internautów a kultura globalna: prawnokulturowe aspekty funkcjonowania człowieka w wirtualnej rzeczywistości*. Opole 2013, s. 241-246.

14. Szewczyk-Kłos D., Smentek B.: *Książki elektroniczne w zasobach bibliotek szkół wyższych – zarządzanie i promocja*. W: *Publikacje elektroniczne w rozwoju nauki polskiej*. Białystok 2012, s. 59-69.
15. Szewczyk-Kłos D., Wierzbicka D.: *Pierwsza polska platforma książek elektronicznych w wersji dla bibliotek: opis i ocena po roku funkcjonowania*. W: *II Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*. Wrocław, 18-19 czerwca 2009. „Materiały konferencyjne EBIB” 2009, nr 20. Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat20/szewczyk.php> [8 lipca 2015].